

МОЯТ КРИТ

*Книгата излиза с подкрепата на ТЕДА
към Министерството на външните работи на Турция*

Saba Altinsay
Kritmu

© Паулина Матеева, превод, 2009 г.
© Орлин Атанасов, художник, 2009 г.
© Книгоиздателска къща „Труд“, 2009 г.

ISBN 978-954-528-890-6

МОЯТ КРИТ

Саба
Алтънсай

Превод от турски Паулина Матеева

КНИГОИЗДАТЕЛСКА КЪЩА **trp**, 2009

*Посвещавам тази книга на моето семейство
и на всички критяни*

Превод **Паулина Матеева**
Редактор **Надежда Делева**
Художник **Орлин Атанасов**
Технически редактор **Станислав Иванов**
Коректор **Мери Великова**

Първо издание на „Труд“
Формат 32/84x108. Печ. коли 20,5

КНИГОИЗДАТЕЛСКА КЪЩА „ТРУД“
ул. „Гео Милев“ № 158, тел.: 987-29-24, 0888-20-61-20

Разпространение – тел.: 846-75-29, 846-75-65

e-mail:office@trud.cc

www.trud.cc

www.znam.bg

Печат „Инвестпрес“ АД

*...Струва ми се, че не след дълго ще разберем
защо живеем, защо понасяме тези страдания.
Ах, ако знаехме... ако знаехме...*

Антон Чехов, „Три сестри“

I.

Лист хартия колкото човешка длан литна от двора на джамията „Хюнкяр“ на площад „Спланция“. Понесе се, въртейки се по тесните улици, които, криволичейки, стигаха до морето, и стигна чак зад площада, където бяха наредени каменните къщи на Крит. Поспря за мъничко пред боядисаната в зелено врата на къщата на Абдала, разположена на две ръце разстояние, с лице към отсрещната къща. След това разбушувалият се като внезапен гняв вятър я подхвана и понесе. Въртя се във въздуха от къщите до чаршията, по целия път – дълъг, колкото да изпушиш цигара. И тласната от вятъра, влетя през входа на чаршията, която току-що беше отворила кепенци. Подмина разположените отляво и отдясно дюкяни и се залепи на капака на прозореца на златаря Мустафа ефенди.

Здрачът на една септемврийска нощ беше на път да срещне дневната светлина и прегръщайки вятъра, който не след дълго щеше да отстъпи мястото си на духащия откъм брега бриз, погали всички къщи в мюсюлманската махала на Ханя, здраво затворените им прозорци и врати, стволите на лимоновите и маслиновите дръвчета в градините им, червените цветове на мушкатата. Спусна се тежко, сеейки тръпки на безпокойство и страх, дори и в най-тъмните кътчета на съня.

Първо се вдигнаха птиците от лозята в далечината и излетяха към града. Поздравиха Топхана, която пазеше западния вход. Гледайки отгоре османската казарма на Фирка, съзряха на двора батальона на войската, излязъл

на сутрешен развод. Осем роти, строени една до друга в две редици от по пет души, отговаряха на поздрава „Ес-селямун алейкум“* на старшината и мълчаливо чакаха да ги преброи. Старшините рапортуваха на всеки от командирите, а те пък от своя страна тичаха да предадат рапорта на капитана. Зад двора, наредени в клетки, обърнали лице към Средиземно море, стояха черни топове и чакаха.

Една от птиците описа кръг над войската, полетя към фара на края на вълнолома, към който гледаха огромните дула на топовете. И след като се завъртя около уличния фенер, чиято светлина постепенно избледняваше с настъпването на утрото, кацна сред рибарите.

Врабчетата се разделиха на групички, след като прелетяха над извитата като лък брегова ивица, където Ханя бе взела в обятията си Средиземно море. Някои от тях си починаха, докато търсеха зрънца между едрите камъни. Други се устремиха навътре в посока към „Спация“ и Кастели и размахаха крилетата си към неустоимия вкус на оставените пред къщите остатъци от семки и отпадъци. Тези, които продължиха по бреговата ивица и най-сетне на другия край на града, чак до Корабостроителницата, сграбчиха последните си залци сред ухаещите на дърво и смола корпуси на кораби, които още не бяха срещнали морето, в процепите на каменните стени на наредените един до друг огромни хангари и между лъщящите стапели. Обърнаха гръб на града и литнаха към Халепа.

Морето се гушеше в Ханя. Тя притискаше до гърдите си ту грубите, ту нежни вълни на Средиземно море. По-емаше хладния им солен вкус, а после разтваряше обятията си изведнъж и ги пускаше навътре в открито море.

Там, където вълните стигаха до скалите, на брега, където Ханя се простираше към Халепа, чайките заровиха глави в мокрите пукнатини и потърсиха раци, които по

---

* *Поздрав за добър ден на османотурски – бел. прев.*

някакъв начин бяха успели да се захванат. След като не намериха, се обидиха на скалите. С гладни кръсъци литнаха към чаршията, към Каневаро, за да търсят това, което беше останало от другите птици.

Каневаро след малко се готвеше да посрещне занаятчийската задруга: майсторите на локум и халва, златарите, баничарите, масларите, търговците на зърно, майсторите на кърпи и фесове, търговците на сукно, пекарите, ковачите, майсторите на хамути и барут. Готвеше се да посрещне шума от отварящите се кепенци на дюкяните им, тяхното „калимера“*, кавгите им на критско-гръцки, настръхналите им погледи, докато нервно почесват сърбящите ги да посегнат към ножа длани, и последвалото неохотно помиряване след две шумни сръбвания на кафе. Пчелите ту кацаха, ту отлитаха от градините, в които димеше тамян. С покрити от цветен прашец крачета поздравяваха сградите на консулствата и след като поставяха целувчици на устните на италианските, френските, английските и руските цветя, обикаляха града, минавайки по пътя, проправен от птиците и чайките. Вдъхваха миризмата на жасмин, босилек, маслинови дървета, шамфъстък, която се носеше от потното тяло на Ханя. Галеха се от топлото слънце и поемаха упойващата миризма на лимоните и портокаловите дървета, които два пъти в годината се покриваха целите с цветчета, тъй като непрестанно прегръщаха дъждовните капки и щедрото слънце. Пчелите продължиха да кръжат, докато не им се зави свят от сутрешното благовоние.

Ханя! Най-привлекателният от всички градове на Крит! Мръщеше се с презрение на грамотния Ретимнон, обичаше по-скоро лекомисления Сфакион. Ако деликатното сърце на Ханя обичаше някого, то това беше по-скоро Сфакион, отколкото Ретимнон.

Ханя! Красавицата на Крит!

---

* *Добър ден (гр. ез.) – бел. авт.*

Всеки път, когато биваше отключен входът на чаршията и занаятчиите се запътваха да отворят дюкяните си, Ибрахим, синът на златаря Мустафа ефенди, си мислеше за Крит и за Ханя на всяка улица, по която тръгваше, на всеки камък, върху който стъпваше, при всеки градински зид.

И като си мислеше за тях, ги сравняваше с годеницата си Джемиле. Тънка и нежна, с кожа, млечнобяла и прозрачна като крилете на водно конче. Очите ѝ сини, като морето около Крит. Ако се вгледаш в тях, ще видиш в дълбините им риби. Джемиле, която лесно се натъжаваше и лесно се развеселяваше... И Крит – тучен, упорит, напращял като виметата на козите през пролетта, с планини назъбени, скалите, морето, с ветрове бурни и сурови... Крит би умрял за теб, но би те и убил. Не ставаше ясно как островът и Джемиле стоят редом в очите на Ибрахим. И двамата бяха негови възлюбени, не можеше да се устои на красотата и на двамата, и над двамата препереше.

„Редно ли е така да страдаш, Крит? Редно ли е да страдаш, Джемиле? Красотата ти се похабява в тази суматоха, при тези кланета, в тази ту настръхнала, ту унила обстановка.“ Само тези мисли бяха в главата на Ибрахим.

Вървеше по павирания с едри камъни път, за да отвори дюкяна преди баща си. Сърцето му биеше лудо в очакване на звука от изстрелян куршум – знае ли човек, – стиснал здраво двойната дръжка на ножа, който беше напъхал в пояса на своята *vrača**. Всяка сутрин излизаше, направил ритуалното измиване преди молитва: „в случай че попадна на някой заблуден куршум“, осемнайсетгодишното му красиво лице – гладко избръснато, фесът на главата му – леко килнат надясно, подаващите му се под феса меки като перушина и гъсти коси – паднали над челото му, правилните му вежди, закрили огромните му баде-

---

* Местни критски шалвари – бел. авт.

мовидни черни очи, гледащи на света с мъдростта на дървиш и с детска невинност.

Изпъкналите му скули, тънките устни в долната част на продълговатото му лице, леко изпотените мустачки, накратко – огромна критска глава, по която всяка част бе старателно подбрана и поставена от Създателя. От двете ѝ страни пък бе сложил големи уши, за да може отлично да чува всяко птиче чуруликане, всяка морска вълна, всяка човешка свада, всеки изстрелян куршум. Тази глава продължаваше с дълъг врат и широки рамене, оттам – с голям торс, после – тънка талия, и накрая – крака като писалки. Подобен критянин взимаше акъла дори на хората от Острова.

Походката му наподобяваше подскачането на птичка. Щом шумоленето на шалварите минеше зад ъгъла, всички момичета започваха да тръпнат от вълнение зад прозорците, разголваха гърдите си и ги пръскаха със студена вода, уж че се разхлаждат. Той не се обръщаше да ги погледне и забил поглед в земята, не можеше да се разбере за какво мисли. От време на време му се приискваше да навести някоя девица. Продължаваше да върви, а на лицето му се изписваше широка усмивка, и колкото по-широка ставаше тя, толкова повече се сконфузваше. Погледът, движенията на ръцете, походката му съвсем се объркваха. Тогава той скриваше глава в раменете си и искаше наред улицата да се превърне в птица, да разпери криле и да избяга. Когато чуеше кикота, закачките и шепотите „изгарям по тебе, море“, идващи откъм плътно наредените прозорци по тесните улички, не знаеше какво да прави и как да ги приеме. Душата му трескаво започваше да търси помощ и намираще своя ангел спасител в лицето на любимата си Джемиле.

Веднъж една подхвърли по адрес на Джемиле: „Тя е твоята законна, ти ела и виж забраненото“. Ибрахим замръзна на средата на улицата, кръвта изчезна от лицето му. Вдигна глава към прозореца. „Мелина – каза той. –

Ти вече си забранена дори за мъжа си, запази си забраненото за него“. Мелина тутакси припадна зад пердетата, едвам я пренесоха в леглото. После дни наред плака, а очите ѝ кръвяха.

Един ден го извикаха от италианското консулство. Пред дюкяна му спря консулският файтон. Казаха: „Нейно превъзходителство ви очаква“, и той се качи във файтона. Оставиха го да чака в приемната на консулството. Седеше с ръце в скута, леко наклонена глава и пукаше пръстите си. След малко влезе съпругата на консула, развявайки полите си. Беше едра жена. Вдигнала беше на кок дългите си черни коси и открила напълно широкото си чело. Белотата на челото се спускаше към бузите, врата и шията, минаваше през раменете и свършваше там, където започваха гърдите ѝ. Останалото беше скрито под множество тюл, шифон, дантели и катове плат в тюркоазен цвят. Който погледнеше тази жена, му се искаше да се разходи из тайните на красивата загадка и да ги разбули, за да научи повече за нея. Ибрахим вдигна поглед и веднага го сведе обратно.

Тя протегна ръката си, за да бъде целуната, и каза със закачлив тон: „Толкова много ви хвалят. Кажете ми в Ханя няма ли други златари освен вас, миличък. Когото и да попитам, все вас препоръчват“. Изрече тези думи на един дъх и седна на канапето плътно до Ибрахим. Тънките ѝ пръсти мърдаха, докато говореше, а ръката ѝ галеше копирения плат на канапето, като пригласяше на кокетния, решителен, чуруликащ глас, който на правилен гръцки се оплака първо от горещината в Крит. От време на време се смееше на пресекулки и после млъкваше, за да даде възможност на Ибрахим да говори. Изчаквайки известно време, започваше наново, за да наруши тишината. Големият салон се изпълваше със смеха, въпросите и комплиментите на съпругата на консула.

– Искам едно колие. Мисля, че ще ми отиват рубини, но вие какво ще кажете?